

„Bardzo proszę pamiętać,
że ja byłem przeciw”

Studia o Antonim Słonimskim

NR 2603

40 LAT
UNIWERSYTETU
ŚLĄSKIEGO

Monika Ładoń

„Bardzo proszę pamiętać,
że ja byłem przeciw”

Studia o Antonim Słonimskim

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

Katowice 2008

Redaktor serii: Historia Literatury Polskiej
Marek Piechota

Recenzent
Jerzy Smulski

Publikacja jest dostępna także w wersji internetowej:
Śląska Biblioteka Cyfrowa
www.sbc.org.pl

Spis treści

Wprowadzenie	
„Wtajemniczenie” w osobę	7
Rozdział 1	
„Jak my kiedyś wrócimy? Którymi drogami?” Antoniego Słonimskiego droga do kraju	17
Rozdział 2	
Początek lat pięćdziesiątych: szukanie głosu	38
Rozdział 3	
Prezes okresu przemian Antoni Słonimski na czele Związku Literatów Polskich	58
Rozdział 4	
„Przestrzeń opozycjonisty”	79
Rozdział 5	
W cudzych oczach Słonimski w dziennikach Kijowskiego i Kisielewskiego	109
Zakończenie	124
Indeks osobowy	143
Summary	149
Résumé	151

Wprowadzenie

„Wtajemniczenie” w osobę

Postać Antoniego Słonimskiego i jego twórczość już od lat międzywojennych cieszyły się zainteresowaniem czytelników i badaczy literatury. Wydaje się, że ten niepokorny twórca przyciągał zwłaszcza swoją publiczną działalnością i niekwestionowanym wpływem na środowiska inteligencji zarówno w Polsce przedwojennej, jak i powojennej. Zaproponowane przeze mnie spotkanie ze Słonimskim będzie spotkaniem z kimś powszechnie uważanym za autorytet, z osobą cieszącą się posłuchem i powszechnym szacunkiem. Szerokie spojrzenie na autora *Kronik tygodniowych* pokaże, jak niezwykle pojemny był jego los: znalazło się w nim miejsce i na prestiż, i na niepowodzenie. Słonimskiego widzieć można – by posłużyć się określeniem Erazma Kuźmy – jako „żonglera maskami”, wytrawnego uczestnika życia literackiego i społecznego, który staje się dla nas egzemplifikacją różnych wcielen pisarskich¹.

W literaturze przedmiotu do tej pory nie podjęto próby całościowej interpretacji postaci Słonimskiego i jego działalności – zarówno pisarskiej, jak i społecznej – w latach powojennych. Tymczasem krótki przegląd określeń stosowanych przez badaczy i pisarzy podejmujących się opisu postawy Słonimskiego wskazuje, że istnieje tutaj pewien badawczy obszar do zagospodarowania. Wydaje się bowiem, że najczęściej używane terminy – autorytet, uosobienie polskich dążeń, symbol niezależności myślenia i odwagi cywilnej – dowodzą ważkości pisarza w życiu literackim i społecznym. Litera-

¹ E. Kuźma: *Autor jako komediant. W: Autor i jego wcielenia. Szkice o roli autora w literaturze*. Red. E. Kuźma, M. Lalak. Szczecin 1991, s. 7–23.

tura przedmiotu oferuje w tym zakresie kilkadziesiąt tekstów², chociaż trzeba zaznaczyć, że okazjonalne artykuły i wspomnienia nie wypełniają luki, jaką jest brak monografii poety³. Gwoli ścisłości należy przyznać, że kilka kwestii doczekało się już wnikliwego odczytania, a powstałe książki inicjatywy odmiennych lektur czynią karkołomnymi. Mam tutaj na myśli pozycje dotyczące *Kronik tygodniowych*⁴ oraz interpretacje poezji, zwłaszcza te autorstwa Aliny Kowalczykowej, które dla badaczy zajmujących się Słonimskim są obowiązkowe i klasyczne⁵.

Zaprezentowane tutaj spojrzenie na Słonimskiego będzie szerokie. Celem bowiem nie jest szkic biograficzny mający być ujęciem całościowym, a jedynie wybór i interpretacja tych momentów twórczej i społecznej działalności autora *Alarmu*, które pozwolą na odszyfrowanie na ich podstawie wyjątkowej dla lat powojennych postawy pisarskiej. Rozpoczynając szkic od okoliczności powrotu poety do kraju w 1951 roku, analizuję następnie znaczące okresy jego życia, ważne decyzje i wybory. Odstępstwo od chronologicznego biegu stanowią tylko te fragmenty, w których proponuję zderzenie postawy Słonimskiego i jego antagonistów.

² Większość z nich zebrana została w tomie zredagowanym przez Pawła Kądzielę i Artura Międzyrzeckiego: *Wspomnienia o Antonim Słonimskim*. Warszawa 1996. Na uwagę zasługuje także inna poświęcona Słonimskiemu książka: *Skamander*. T. 6: *Studia o twórczości Antoniego Słonimskiego*. Red. I. Opacki, przy współdziałaniu A. Węgrzyniak. Katowice 1988.

³ Nie odgrywają takiej roli dwie ostatnio wydane pozycje: J. Kumaniecka: *Saga rodu Słonimskich*. Warszawa 2003, oraz B. Gierat-Bieroń: *Antoni Słonimski – teatr w demokracji*. Kraków 2004. Autorka pierwszej, chociaż najwięcej miejsca poświęca Słonimskiemu i to jego biografia wyznacza ramy książki, stawia sobie za cel przedstawienie historii całego rodu. Bożena Gierat-Bieroń z kolei patrzy z pozycji teatrologa i zajmują ją teatralna krytyka autora *Alarmu* oraz jego dorobek dramaturgiczny.

⁴ P. Stasiński: *O „Kronikach tygodniowych” Antoniego Słonimskiego w „Wiadomościach Literackich” (1927–1939)*. W: *I d e m: Poetyka i pragmatyka felietonu*. Wrocław 1982, s. 85–126; M. Pytasz: *„Nie mam recepty na zbawienie świata...”*. Wokół „Kronik tygodniowych” Antoniego Słonimskiego. Katowice 1987.

⁵ A. Kowalczykowa: *Liryki Słonimskiego*. Warszawa 1967; *E a d e m: Słonimski*. Warszawa 1973; *E a d e m: Liberal zbuntowany – Antoni Słonimski*. W: *Poeci dwudziestolecia międzywojennego. Sylwetki*. Cz. 2. Red. I. Maciejewska. Warszawa 1982, s. 181–219; T. Makłes: *Wobec ojczyzn. O ojczyznach ziemskich i idealnych w twórczości Juliana Tuwima i Antoniego Słonimskiego*. Katowice 1987; P. Pietrych: *Młodzieńcza twórczość Słonimskiego*. Kielce 1997.

Samą biografię traktuję z jednej strony klasycznie, wręcz nieco staromodnie – za Edwardem Balcerzanem – jako tekst, formę wypowiedzi, która generuje różnorodne sposoby odczytań. Jednocześnie, z drugiej – narzucam elementom biografii selekcję podyktowaną kryterium przydatności do prezentacji meritum rozważań:

[...] „droga człowieka” narzuca się obserwatorowi jako sensowny komunikat (czy raport), gdy ciąg kolejnych (wybranych) zachowań jednostki konstytuuje się w porządku teleologicznym; nasza uwaga koncentruje się wokół intencji motywującej czyni osobnika [...]. O selekcji faktów decyduje to, czy pojawiły się one w sytuacjach, w których człowiek miał szansę innego wyjścia z układu determinant; tu „zachowanie” rozumiemy jako „chwyt”, element gry. Znaczenia postępów jednostki są deszyfrowane poprzez konwencję, w kodzie obyczajów i zwyczajów epoki, przy czym tekst biografii (na tle innych tekstów) odznacza się spotęgowaną i koniicznością⁶.

Pomna przestróg badacza, by wystrzegać się „wszystkoizmu”, wsłuchując się w swoisty i zmieniający się głos poety, rekonstruuje języki, w których wyrażały się odgrywane przez niego role społeczne i twórcze. Na potrzeby niniejszej rozprawy dokonuję specyficznej adaptacji następujących sądów Balcerzana:

Plan biografii pisarskiej [...] zawiera z jednej strony pewien repertuar możliwości, jakie daje „bycie” artystą w danym społeczeństwie, z drugiej strony – obszar ograniczeń, które instytucje życia zbiorowego nakładają na swoich twórców. [...] Wiadomo [...] z góry, iż [pisarz – M.Ł.] „wybierając los swój” – wybiera jednocześnie pewien system sytuacji, które w jego życiu pojawić się muszą⁷.

Podporządkowując swój wywód tytułowej formule „sprzeciwu” – jako czynnikowi organizującemu biografię poety – ograniczam ów plan biografii pisarskiej do elementów wyznaczanych przez interesującą mnie ramę. Rozpoczynając obserwacje od przełomu lat czterdziestych i pięćdziesiątych XX wieku, pytam, w jaki sposób

⁶ E. Balcerzan: *Odpowiedź na biografię*. W: *Idem: Kręgi wtajemniczenia. Czytelnik. Badacz. Tłumacz. Pisarz*. Kraków 1982, s. 21–22.

⁷ *Ibidem*, s. 24.

i jakimi działaniami Słonimski wypełnia własną twórczą przestrzeń, co odrzuca poza nawias swoich inicjatyw i dążeń, które z jego wyborów zdają się świadome i konsekwentne, a które narzucone i zmanipulowane.

Metodologiczną podstawę analizy intelektualnej postawy Słonimskiego będzie stanowić również wariant socjologii literatury dotyczący problematyki życia literackiego⁸. Taki opis postawy jest gwarancją spojrzenia szerszego, otwartego na wielość kontekstów, zauważenia określonych pól, ale wypełnianych w oryginalny sposób. Interpretując bowiem inicjatywy Słonimskiego, zwracam uwagę na ich podłoże, osoby wokół poety, instytucje, w ramach których działał, warunki rozpowszechniania jego dzieł, szczególne okoliczności recepcji. Takie ustawienie optyki spojrzenia ponownie uprawomocnia cytowany już Balcerzan, który zwrócił uwagę na fakt, że właściwe użycie biografii jako języka porozumienia odnosi się do komunikacji bezpośredniej między pisarzem a jego współczesnością: „Reakcje żywych ludzi, obserwowane lub domyślne, dają pisarzowi poczucie własnej tożsamości w danym kolektywie czytelniczym – tu i teraz”⁹. Należy wszakże mieć na uwadze, że wiąże się to z pewną niedogodnością, czyli krążeniem w zamkniętym obiegu autodefinicji, tutaj sprowadzającym się do kręgu towarzyskiego (słynnego stolika Słonimskiego).

Źródeł owych reakcji szukać będę w kilku sferach tekstów. Będą to przede wszystkim wspomnienia o poecie – zapisy nie tylko przyjaciół, ale i antagonistów, bo tylko takie świadectwa pozwolą na prezentację możliwie pełnej postaci¹⁰. Materiał badawczy, potwierdzający stopień wpływu Słonimskiego na bieg życia literackiego

⁸ O problematyce życia literackiego zob. np. S. Frybiesz: *Koncepcje badań nad życiem literackim*. W: *Problemy metodologiczne współczesnego literaturoznawstwa*. Red. H. Markiewicz, J. Sławiński. Kraków 1976, s. 455–466; M. Straszewska: *Problematyka badań nad życiem literackim*. W: *Problemy metodologiczne współczesnego literaturoznawstwa...*, s. 440–454; J. Maciejewski: *Publiczność literacka a instytucje i mechanizmy życia kulturowego*. W: *Publiczność literacka*. Red. S. Żółkiewski, M. Hopfinger. Wrocław 1982; J. Sławiński: *Socjologia literatury i poetyka historyczna*. W: *Idem: Dzieło. Język. Tradycja. Prace wybrane*. T. 2. Kraków 1998, s. 33–63.

⁹ E. Balcerzan: *Odpowiedź na biografie...*, s. 27.

¹⁰ Szczególnie miejsce zajmuje przywoływana już książka *Wspomnienia o Antonim Słonimskim*.

i społecznego, stanowią także dotyczące lat życia poety dzienniki¹¹. Jest to świadomy gest zrekonstruowania kreacji pisarza z odczytań cudzych, z tekstów odmiennych – językowo, gatunkowo, w różnym stopniu nasyconych subiektywizmem oraz niejednokrotnie utrwalających mit poety i zarazem kogoś, kto „wpływał na kształt sposobu myślenia znacznej części polskiej inteligencji”¹². Podążam tropem podobnym do działań Piotra Matywieckiego, który w swej imponującej monografii Juliana Tuwima prawdy o poecie szuka, badając m.in. „świadczenia z »drugiego planu“:

[...] czepianie się słów, fragmentów, dalej przynosi bogaty plon poznania. Dzisiaj w ten sposób zwierają nam swoje tajemnice wspomnienia przyjaciół i znajomych o Tuwimie. Jakaś błyskawiczna myśl o człowieku, nieuzgodniona z utrwalonym o nim przeświadczeniem – niekoniecznie publicznym, nawet prywatnym – mówi więcej od powtarzanych i niewątpliwych prawd. Więcej czasem można z tego wyczytać niż z systematycznych studiów polonistycznych, niż z monografii – i dotyczy to nie tylko osoby poety, ale i jego twórczości! [...].

Dlatego w mojej książce wiele korzystam z odłamków opinii, z fragmentów wspomnień, z mikrokomentarzy¹³.

Wizerunek Słonimskiego dopełniają odbiorcy widziani – znów w myśł ustaleń Balcerzana – jako

obszar funkcjonowania mechanizmów, które p r z e k s z t a ł c a j ą zbiorowość [...] n e u t r a l n ą wobec problemów pisarskich – w specyficzną wspólnotę odbiorczą, zorientowaną na r o l ę p i s a r z a i zaangażowaną w sprawy literackie¹⁴.

¹¹ W polu uwagi znajdują się głównie fragmenty dzienników Marii Dąbrowskiej, Mieczysława Jastruna, Andrzeja Kijowskiego, Stefana Kisielewskiego, Artura Międzyrzeckiego oraz sylwy Tadeusza Konwickiego. Ponieważ interesuje mnie zawarty w nich wizerunek Słonimskiego lub sądy autorów dotyczące podejmowanych przez poetę inicjatyw, nie dociekam kwestii gatunkowych, kompozycyjnych czy różnic dykcji autorów. Sposób wykorzystania dzienników wiele zawdzięcza pracy Barbary Gutkowskiej: *Odczytywanie śladów. W kręgu dwudziestowiecznego autobiografizmu*. Katowice 2005.

¹² D. G a w i n: *Słonimski – rogaty liberal*. W: I d e m: *Polska, wieczny romans. O związkach literatury i polityki w XX wieku*. Kraków 2005, s. 141.

¹³ P. M a t y w i e c k i: *Twarz Tuwima*. Warszawa 2007, s. 22.

¹⁴ E. B a l c e r z a n: *Odpowiedź na biografię...*, s. 29.

Skłaniam się ku sądowi, że Słonimskiego kreuje odbiór, sposób oddziaływania wynikający przede wszystkim z jego inicjatyw, działania pozaliterackiego. Potwierdza to choćby ten wyimek ze wspomnień jednego z przyjaciół: „Postawę poety i świat jego żelaznych przekonań poznawaliśmy przede wszystkim w działaniu, po owocach jego aktywności publicznej”¹⁵. Skłonna jestem bowiem twierdzić, że w interesującym przypadku pisarz sytuuje się szczególnie poza własnym tekstem, a rys jego postawy potwierdza ogląd życia literackiego i społecznego. Proporcje doboru świadectw intelektualnej postury Słonimskiego przechylać się będą wobec tego na korzyść głosów innych pisarzy oraz badaczy, którzy utrwaliли działalność poety, zebrali charakterystyczne anegdoty, a sama frekwencyjność pojawiania się autora *Alarmu* w życiu oraz tekstach przyjaciół i wrogów świadczy o jego niezachwianej pozycji w życiu kulturalnym powojennej Polski.

Z głosów samego Słonimskiego interesują mnie przede wszystkim te, w których postawienie znaku równości między osobą mówiącą a autorem jest oczywiste, czyli wszelkiego rodzaju wspomnienia, powracające w udzielanych wywiadach i felietonach przypominanie chwil z przeszłości, rekapitulacje, oraz okazjonalne, ale znamienne wypowiedzi prasowe¹⁶. Mając jednak do czynienia z postacią wyjątkową, indywidualnością świadomą własnej pozycji, poetą-kreatorem, należy pamiętać, że w wielu tekstach obecny jest element mitologizacji. Dotyczy to zwłaszcza poddawanych w roz-

¹⁵ S. Frankiewicz: „I zaadresuj: Warszawa, jesień...”. W: *Wspomnienia o Antonim Słonimskim...*, s. 27.

¹⁶ A. Słonimski: *Odprawa*. „Trybuna Ludu” 1951, nr 307; I d e m: *Kroniki tygodniowe 1927–1939*. Wyboru dokonał, wstępem i przypisami opatrzył W. Kopaliński. Warszawa 1956; *Koniec Armii Zbawienia*. [Wypowiedź Antoniego Słonimskiego]. „Nowa Kultura” 1957, nr 6, s. 1; *O sprawach polskich pisarzy mówią...* [Wypowiedź Antoniego Słonimskiego]. „Odra” 1958, nr 48, s. 3; *L'Ordre règne à Varsovie*. „Kultura” 1976, nr 3, s. 26–27; A. Słonimski: *Notatki*. „Tygodnik Solidarność” 1981, nr 16, s. 13; I d e m: *Wspomnienia warszawskie*. Warszawa 1987; I d e m: *Ciekawość. Felietony z lat 1973–1976*. Warszawa 1988; I d e m: *Alfabet wspomnień*. Warszawa 1989; J. Karpiński: *Obecność. Rozmowa z Antonim Słonimskim*. W: *Wspomnienia o Antonim Słonimskim...*, s. 77–83; W. Mięczyńska: *Słonimski o sobie. Rozmowa z przyjacielem*. W: *Wspomnienia o Antonim Słonimskim...*, s. 206–223; I d e m: *Rozmowy ze Słonimskim*. W: *Wspomnienia o Antonim Słonimskim...*, s. 224–246.

prawie interpretacji wierszy z okresu wojennego i powojennego. W niektórych z nich bowiem wyraźna jest próba swego rodzaju sterowania własnym wizerunkiem.

W niniejszej książce chcę zaproponować, co prawda fragmentaryczny, ale jeden z możliwych rysów postawy Słonimskiego. Jest to propozycja udziału w pewnego rodzaju wtajemniczeniu: życie pisarza, które w powszechnej opinii niejednokrotnie zdaje się ciekawsze niż twórczość, odsłaniać ma swoje ukryte aspekty. Jak napisał Balcerzan: „Kusi szansa w t a j e m n i c z e n i a: nie poprzez lekturę utworu, lecz przez »odczytanie« osoby”¹⁷.

Metodologicznego klucza dostarczają także rozważania Pierre’a Bourdieu i jego nowoczesna wersja socjologii literatury. Wykształcony przez badacza aparat pojęciowy – zwłaszcza „pole” oraz „pozycje” – zdaje się przystawać do powojennej sytuacji w polskim życiu literackim. Tak widziana działalność Słonimskiego – zwłaszcza w ramach jego kawiarnianego stolika, a także innych instytucji, z których upoważnienia zabierał głos (Związek Literatów Polskich czy „Tygodnik Powszechny”) – lokuje się na skrzyżowaniu pola władzy i pola literatury, uzależnionym przede wszystkim od autorytetu osób, które wyznaczają jego ramy, określają wewnętrzne stosunki i zależności. Każda zatem wypowiedź Słonimskiego, dzieło, prasowa polemika, kawiarniane wystąpienie jest zajęciem określonej pozycji, zdynamizowaniem pola i modyfikacją jego reguł¹⁸.

Rozdział pierwszy dotyczy okoliczności powrotu Antoniego Słonimskiego do Polski. Decyzja o porzuceniu losu emigranta przypadła na rok 1951, ale do jej podjęcia poeta dojrzywał kilka lat. Sądzę, że aby zrekonstruować i zrozumieć motywy kierujące Słonimskim, należy przyjrzeć się jego działalności w Londynie, stosunkom panującym w środowisku emigracyjnym, widząc w tym przyczynki do powrotu. Drugie źródło dociekań stanowić będą emigracyjne wiersze autora *Alarmu*, w których poeta sugestywnie wskazywał na dojmującą tęsknotę warunkującą jego przyjazd do kraju.

W rozdziale drugim ukazuję konsekwencję przyjazdu Słonimskiego do Polski – konieczność dołączenia do grona twórców po-

¹⁷ E. Balcerzan: *Odpowiedź na biografię...*, s. 35.

¹⁸ Zob. P. Bourdieu: *Reguły sztuki. Geneza i struktura pola literackiego*. Przeł. A. Zawaadzki. Kraków 2001.

pierających zmiany w ojczyźnie. W centrum zainteresowania stawiłam zwłaszcza dwie wypowiedzi poety: *Odprawę*, popełnioną po podjęciu przez Czesława Miłosza decyzji o pozostaniu na emigracji, oraz wiersz *Do czytelnika*, którym Słonimski poprzedził, w charakterze przedmowy, wybór swoich liryków wydanych po wojnie. Te dwie inicjatywy traktuję jako szczególnie znaczące – jako wyraz podporządkowania się Słonimskiego, zgody na zapłacenie pewnego trybutu za powrót, wreszcie – jako jeden z wyłomów w jego biografii fundowanej na postawie sprzeciwu.

Zmianę postawy poety na opozycyjną wobec władzy prezentuje rozdział trzeci. Dotyczy on prezesury Słonimskiego w Związku Literatów Polskich w latach 1956–1959. Wzrastającemu znaczeniu poety w środowisku literackim towarzyszyła jednak niemoc w zarządzaniu związkami. Opis pełnienia funkcji prezesa ZLP pozwolił odkryć specyficzny rys osobowości autora *Kronik tygodniowych*: jego nieumiejętność kierowania organizacją, niechęć do działalności urzędniczej, brak woli kompromisu. Zastąpienie Słonimskiego przez Jarosława Iwaszkiewicza dało z kolei asumpt do przyjrzenia się trudnym wzajemnym kontaktom pary skaman-drytów.

Inicjatywy opisane w rozdziale czwartym to kwintesencja dojrzałej postawy sprzeciwu Słonimskiego. Interesowały mnie tutaj zwłaszcza takie wydarzenia jak: sformułowanie Listu 34 i jego rezonans w środowisku literackim, recepcja krążącego wśród warszawskich czytelników poematu *Sąd nad Don Kichotem*, udział poety w wydarzeniach Marca '68 oraz ostatnie petycje formułowane za jego życia i sygnowane jego podpisem – List 15 oraz List 59. Właśnie owe listy uznałam za formę działalności opozycyjnej stosowaną nie tylko dla lat sześćdziesiątych i siedemdziesiątych, ale zwłaszcza – bliską Słonimskiemu.

Chcąc dowiedzieć, jak istotną rolę odgrywał poeta w środowisku literackim, badam – w rozdziale piątym – jego obecność w dwóch ważnych dziennikowych świadectwach lat sześćdziesiątych i siedemdziesiątych: Andrzeja Kijowskiego i Stefana Kisielewskiego. Wybór pisarzy był nieprzypadkowy. U pierwszego dostrzec można wyraźne ślady wpływu Słonimskiego na poglądy i podejmowane działania, chociaż nieobce są też Kijowskiemu dystans i ironiczne spojrzenie na autorytet. Kisielewski z kolei to ewidentny oponent

poety, który zaciekle będzie z nim polemizował, nie odmawiając mu jednocześnie znaczenia i prestiżu.

Podsumowując rozważania, próbuję raz jeszcze spojrzeć na rytm ostatnich lat Słonimskiego, jego starość – rozpiętą między kawiar-nianym stolikiem a samotnością. Na koniec zadaję też pytanie o swoistą schedę po poecie, interpretując zapisy dowodzące różno-rodnych emocji po śmierci Słonimskiego w 1976 roku.

* * *

Prezentowana książka jest zmienioną wersją drugiego rozdziału mojej pracy doktorskiej zatytułowanej *Pisarz-intelektualista. Między modelem a postawą Antoniego Słonimskiego*, której obrona odbyła się w październiku 2005 roku na Wydziale Filologicznym Uniwersyte-tu Śląskiego w Katowicach.

Do powstania tej książki szczególnie przyczynił się Promotor, Profesor Marek Pytasz, któremu zawdzięczam wiele: sam pomysł zajęcia się postacią Antoniego Słonimskiego, wielokrotne rozmowy na temat poety, wnikliwą lekturę powstającej pracy i życzliwość. Dziękuję również Recenzentom: Profesorowi Stefanowi Szymutce, Profesorowi Przemysławowi Czaplńskiemu i Profesorowi Jerzemu Smulskiemu za cenne uwagi i sugestie, które przyczyniły się do uzy-skania ostatecznego kształtu niniejszego tomu. Podziękowania kie-rują także do Kolegów z Zakładu Poetyki Historycznej i Sztuki In-terpretacji Instytutu Nauk o Literaturze Polskiej im. Ireneusza Opackiego.

Specjalne podziękowania należą się Profesorowi Markowi Pyta-szowi, który zgodził się na wykorzystanie w projekcie okładki rękopisu felietonu Antoniego Słonimskiego. Rękopis ten pochodzi z archiwum Profesora.

Indeks osobowy

A

Andrzejewski Jerzy 82, 97, 98, 99

B

Balcerzan Edward 9–11, 13
Baliński Stanisław 20–21, 22–23,
24–26, 35–36, 59, 76, 77
Baran Agna 87
Barańczak Stanisław 105, 109
Bartoszewski Władysław 109, 111
Beylin Marek 139, 145
Bierut Bolesław 42, 52, 53, 78
Bikont Anna 43, 50, 59, 79
Błoński Jan 87, 104, 111
Bocheński Jacek 93, 94, 99, 103
Bourdieu Pierre 13
Brandys Kazimierz 93, 112
Brandys Marian 93, 116
Braun Andrzej 61
Braun Jerzy 65
Breźniew Leonid 76
Brzechwa Jan 62
Buczkówna Mieczysława 136
Byron George 30

C

Conrad Joseph 24
Cyrankiewicz Józef 81
Czapliński Przemysław 15, 95
Czeszko Bohdan 136

D

Danilewicz-Zielińska Maria 26
Dąbrowska Maria 11, 27, 62, 80,
81, 83–84
Dejmek Kazimierz 97
Dobrowolski Stanisław Ryszard 99
Drewnowski Tadeusz 83
Drozdowski Bohdan 80
Dygat Stanisław 82

E

Eisler Jerzy 63, 79, 81, 82, 86, 87,
88, 93, 96, 99, 100
Engels Fryderyk 95
Estreicher Karol 17, 19, 82, 109

F

Falski Marian 82
Fijałkowska Barbara 63, 67, 70

Fik Marta 60, 63, 70, 81, 87, 93,
97, 99, 100, 103, 104, 118
Fiut Aleksander 38
Frankiewicz Stefan 12, 90
Frybes Stanisław 10

G

Gałczyński Konstanty Ildefons 47
Gawin Dariusz 11
Gierat-Bieroń Bożena 8
Gierek Edward 71, 77, 99
Gieysztor Aleksander 82
Głowiński Michał 53, 61, 100
Gołubiew Antoni 62
Gombrowicz Witold 139
Gomułka Władysław 70, 71, 84,
93, 100
Górski Konrad 81
Grydzewski Mieczysław 17, 19, 20,
21, 22, 23
Grzeźczak Marian 97
Gutkowska Barbara 11

H

Hartwig Julia 74, 75, 77, 90, 95–96,
110, 125, 137
Heine Heinrich 30
Hemar Marian 23
Herbert Zbigniew 103, 105
Hertz Paweł 61–62, 82, 84
Hoffman Paweł 49
Hofman Iwona 116
Hopfinger Maryla 10
Huxley Julian 23, 24, 25

I

Infeld Leopold 81, 83
Iphorski Zygmunt 21
Irzykowski Karol 17, 119

Iwaszkiewicz Anna 74, 76
Iwaszkiewicz Jarosław 14, 27, 47,
70–78, 80, 87, 96, 111, 118

J

Jagodziński Andrzej 22
Jarzębski Jerzy 140
Jasienica Paweł 81, 97, 98, 99
Jasiński Roman 76
Jastrun Mieczysław 11, 62, 82–83,
99, 120, 123, 135–136
Jastrun Tomasz 79, 81, 84, 87, 88,
125

K

Kamieńska Anna 30
Karpiński Jakub 12, 36, 43, 47, 51,
104, 127, 138
Kądziała Paweł 8, 17, 40, 47, 59,
82, 109, 127
Kijowska Kazimiera 87, 104, 111
Kijowski Andrzej 11, 14, 87, 98, 99,
103, 104, 108, 109, 111–116,
132, 138
Kisielewski Stefan (Kisiel) 11, 14,
62, 82, 98, 99, 103, 107, 109,
114, 116–122, 135, 136, 138
Kisielewski Tadeusz 68, 69
Kołakowski Leszek 45–46, 84, 92,
97, 98, 105
Konwicky Tadeusz 11, 99, 103, 109,
123, 131, 132–134
Kopaliński Władysław 12
Kossak Zofia 82
Kot Stanisław 20
Kotarbiński Tadeusz 82
Kott Jan 82
Kowalczykowa Alina 8, 30, 101,
128
Kowalska Anna 62, 80, 82

Koźniewski Kazimierz 38–39, 62,
70, 86
Krajewski Andrzej 104, 105, 132,
139
Kruczkowski Leon 27, 62
Krzywicka Irena 62
Krzyżanowski Julian 82
Kumaniecka Janina 8, 44, 137
Kumaniecki Kazimierz 82
Kuncewiczowa Maria 19
Kuźma Erazm 7

L

Lalak Mieczysław 7
Lechoń Jan 19, 40, 59, 75, 129
Lenin Włodzimierz 95
Libera Zbigniew 29, 30
Lichański Stefan 30
Lipiński Edward 82, 107
Lipski Jan Józef 82, 83, 104, 109
Lisiecka Alicja 90, 96
Lorentz Stanisław 74, 76
Loth Roman 26–27, 30, 40, 60, 89

Ł

Łapiński Zbigniew 38, 60

M

Maciejewska Irena 8, 30
Maciejewski Janusz 10
Mackiewicz-Cat Stanisław 82, 92
Makles Tadeusz 8
Makuszyński Kornel 129
Maliszewski Aleksander 62
Markiewicz Henryk 10, 57
Marks Karol 95
Matuszewski Ryszard 30, 47, 48,
91, 92, 136
Matywiecki Piotr 11, 18, 41

Mentzel Zbigniew 45
Michalski Cezary 126
Michnik Adam 30, 99, 105, 109,
127, 128, 137
Mickiewicz Adam 30, 33, 102, 103
Mieczysławski Witold 12, 26, 40,
44, 55, 59, 65, 66, 67, 74, 85,
89, 100, 102
Międzyrzecki Artur 8, 11, 17, 40,
59, 72, 76, 82, 96, 97, 101, 109,
113, 120, 123, 125, 127, 132
Mikołajczyk Stanisław 27
Milich Adolf 19
Miller Jan Nepomucen 92
Miłosz Czesław 14, 38–43, 45, 46,
54, 56, 58, 106, 107, 114
Modzelewski Zygmunt 40
Murzański Stefan 42, 54, 55,
93–95
Mycielski Zygmunt 69–70

N

Nałkowska Zofia 27
Nawarecki Aleksander 28
Neuger Leonard 45
Norwid Cyprian Kamil 30
Nowaczyński Adolf 114
Nowakowski Zygmunt 114
Nowicki Maciej 126

O

Odojewski Włodzimierz 97
Olejniczak Józef 42–44, 54
Opacki Ireneusz 8, 15, 21, 23, 42,
45
Ossowska Maria 81

P

Parandowski Jan 82
Pasternak Borys 67

Pawelec Dariusz 28
Pietrych Piotr 8
Piętak Stanisław 62
Pigoń Stanisław 82
Piłsudski Józef 19
Prokop Jan 119
Prorok Leszek 87
Pruszyński Ksawery 31
Przyboś Julian 61, 62
Przybylski Ryszard 132
Putrament Jerzy 61, 87, 111
Pyszny Joanna 38, 45
Pytasz Ewa 21, 76
Pytasz Marek 8, 15, 21, 23, 28, 29,
30, 34, 35, 76, 115

R

Rodzińska Halina 127
Romanowski Andrzej 57
Rudnicki Adolf 56, 79, 82, 138
Rusinek Michał 62

S

Sakowski Julian 130, 132
Sandauer Artur 42, 51, 57, 61, 82
Shaw George Bernard 23, 24, 25
Sienkiewicz Henryk 139
Sierpiński Waław 82
Sikorski Władysław 20, 21
Słabek Henryk 54, 55
Sławiński Janusz 10, 29, 30
Słonimska Janina 25, 40, 74, 100,
127, 129
Słonimski Antoni *passim*
Smulski Jerzy 15, 43, 49
Staff Leopold 59
Stalin Józef 40, 46, 78, 95
Stasiński Piotr 8
Stawar Andrzej 62
Stępień Marian 19, 20

Straszewska Maria 10
Strykowski Julian 93
Szczepański Jan 82
Szczepański Jan Józef 62–63, 71,
72, 87, 88, 105
Szczęsna Joanna 43, 50, 59, 79
Szczypiorski Andrzej 103
Szłajfer Henryk 99
Szpotański Janusz 93, 126
Szymańska Irena 75, 112, 126, 127
Szymański Mikołaj 126
Szymański Wiesław Paweł 94
Szymborska Wisława 105
Szymutko Stefan 15

T

Tarnowska Maria 40, 114
Tatarkiewicz Władysław 82
Tomasik Wojciech 38, 60
Trzeciakowska Anna 107, 128–129
Trzeciakowski Jan 129
Turowicz Jerzy 82
Turski Stanisław 99
Tuwim Julian 8, 11, 17, 18, 19, 37,
40, 41, 75
Twardowski Jan 132

U

Urbankowski Bohdan 41, 43, 94

W

Wańkowicz Melchior 82, 86, 99,
118
Wazyk Adam 61, 82, 99
Wells Herbert George 23, 24, 25,
121
Węgrzyński Anna 8, 21, 42
Wierzyński Kazimierz 19, 59
Wilkoń Teresa 38, 53, 78

Wiszniowska Monika 119
Wittlin Józef 19, 59
Wojnowska Bożena 100
Wołowiec Grzegorz 47
Woroszyński Wiktor 84
Woźniakowski Krzysztof 54, 60, 61,
62, 63, 64, 65, 70, 95
Wójcik Włodzimierz 21
Wyka Kazimierz 82

Z

Zagajewski Adam 105
Zagórski Jerzy 82

Zawada Andrzej 72
Zawadzki Andrzej 13
Zawieyski Jerzy 60, 62
Zawodniak Mariusz 38, 43, 49
Zieniewicz Andrzej 55, 56, 79, 95,
138

Ż

Żaryn Jan 87
Żeleński-Boy Tadeusz 114, 119
Żeromski Stefan 53, 139
Żółkiewski Stefan 10, 67–69
Żuławski Juliusz 62, 97

Monika Ładoń

**“Please do remember that I was against it”
Studies on Antoni Słonimski**

S u m m a r y

The book is devoted to the person of Antoni Słonimski, a member of Skamander group, author of famous pre-war *Kroniki tygodniowe*, poet, playwright, prose writer and, last but not least, the authority in the literary circles. It is actually this authority that constitutes the area of interest in the work in focus. Słonimski first of all caught attention because of his public activity, interesting initiatives (even political ones), which got a lot publicity among the intelligentsia.

The first chapter analyses the reasons and circumstances of his return from emigration to Poland in 1951. His public activity, arguments in the emigration circle and poetical works during his stay in London shed a light here. Consequences of his return to Poland are presented in Chapter II where the main subject-matter oscillates around the two texts – *Do czytelnika* and *Odprawa*, addressed to Czesław Miłosz who was getting ready for emigration at that time. The next two chapters are connected with the attitude of rebel and opposition which, according to many researchers, was the basis of actions of Słonimski. What was described constituted his gradual movement to the opposition to the authority, among other things, from being a president of Związek Literatów Polskich, writing a 34 Letter, to a famous poem called *Sąd nad Don Kichotem*. The influence of actions taken by Słonimski on the attitudes of intelligentsia is proved in the fourth chapter in the form of the analyses of the statements made by famous post-war diary writers, Stefan Kisielewski, Andrzej Kijowski, or Mieczysław Jastrun. What is important here is also a profile of Słonimski as a headstrong, contrary and mean-minded person, but at the same time earning respect and authority not only among friends gathering at the poet’s coffee table, but also among his enemies.

Monika Ładoń

« S'il vous plait, rappelez-vous que j'étais contre »
Études sur Antoni Słonimski

R é s u m é

Le livre est consacré à Antoni Słonimski – membre du groupe « Skamander », auteur de fameuses *Kroniki tygodniowe*, poète, dramaturge, prosateur, enfin – une autorité du milieu littéraire. C'est ce dernier aspect qui constitue le centre d'intérêt de la publication car Słonimski attirait l'attention avant tout grâce à son activité publique et ses initiatives intéressantes (même à caractère politique) qui éveillaient des résonances chez les élites.

Dans le premier chapitre sont analysées des causes et des circonstances du retour du poète en Pologne de l'émigration en 1951. L'activité publique de l'époque du séjour du poète à Londres, ainsi que des conflits au sein de l'émigration et sa poésie, apportent un éclairage nouveau à ce fait. Les conséquences de son retour à la patrie sont présentées dans le deuxième chapitre, où l'analyse se concentre sur deux textes : le poème *Do czytelnika* ainsi que *Odprawa* visant Czesław Miłosz, qui déclarait à l'époque la volonté de devenir un émigré. Les deux chapitres suivants concernent une prédilection pour la révolte qui, selon nombreux chercheurs, était le fondement des agissements de Słonimski. L'auteur décrit le passage successif vers l'opposition et contre les autorités, entre autres la fonction du président de Związek Literatów Polskich, la rédaction de la Lettre 34 et enfin la composition du fameux poème *Sąd nad Don Kichotem*. L'analyse des auteurs de journaux intimes de l'époque de l'après la guerre, tels que Stefan Kisielewski, Andrzej Kijowski ou Mieczysław Jastrun, entreprise dans le quatrième chapitre, démontre une influence indubitable du comportement de Słonimski sur les attitudes des élites. Une place importante y occupe aussi un trait de caractère de l'écrivain – taquin, souvent opiniâtre et mesquin – mais qui en même temps jouissait d'une autorité non seulement de ses amis, réunis autour de sa table dans un café, mais aussi de ses ennemis.

Redaktor
Agnieszka Plutecka

Projektant okładki
Paulina Tomaszewska-Cieply

Redaktor techniczny
Małgorzata Pleśniar

Korektor
Lidia Szumigała

Copyright © 2008 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0208-6336
ISBN 978-83-226-1747-2

Wydawca
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice
www.wydawnictwo.us.edu.pl
e-mail: wydawus@us.edu.pl

Wydanie I. Nakład: 70 + 50 egz. Ark. druk. 9,5.
Ark. wyd. 9,5. Przekazano do łamania w marcu 2008 r.
Podpisano do druku w lipcu 2008 r. Papier offset.
kl. III, 90 g Cena 15 zł

Łamanie: Pracownia Składu Komputerowego
Wydawnictwa Uniwersytetu Śląskiego
Druk i oprawa: EXPOL, P. Rybiński, J. Dąbek, Spółka Jawna
ul. Brzeska 4, 87-800 Włocławek

